

“The missionary”

- anmeldelse af en podcast om et missionseventyr, der gik helt galt

Cand.theol Peder Ø. Jensen
landssekretær i Evangelisk Luthersk Mission
peder@elm.dk

Resumé

Podcasten “The Missionary” fra 2020 handler om Renee Bach fra Bedford, Virginia, USA. Som 19-årig rejste hun til Uganda i 2009, hvor hun med midler fra sit kirkelige bagland stifter sin helt egen NGO/missionsorganisation, nemlig “Serving his Children”, som ender med at blive genstand for beskyldninger om at være årsag til mere end hundrede ugandiske børns død. Podcasten sætter spørgsmålstegn ved den selvopfattelse, som både udsendte og kirker har i forhold til de kulturer, de kommer til og de mennesker, de ønsker at hjælpe. Den udfordrer også til at overveje i en skandinavisk kontekst, hvilket billede af virkeligheden missionsorganisationer formidler til givere og hvilke behov, der er styrende for indsatsen i global mission og nødhjælp.

Keywords

Uganda, missionærrolle, Renee Bach, sociale medier, fundraising

Podcasten “The Missionary”¹ fra 2020 handler om Renee Bach fra Bedford, Virginia, USA. Som 19-årig rejste hun i 2009 som volontør til byen Jinja i Uganda, ca. 80 km. øst for hovedstaden Kampala. Som det fortælles i podcasten, er byen fyldt med forskellige NGO'er. Kort tid efter sin ankomst stifter Renee Bach sin helt egen NGO/missionsorganisation, “Serving his Children”, som ender med at stå anklaget for at have forårsaget mere end hundrede ugandiske børns død.²

Kompleks og højdramatisk

Historien i podcasten er researchet og præsenteret af tre journalister: Rajiv Golla, Halima Gikandi og Malcolm Burnley, som ud fra forskellige vinkler præsenterer og fokuserer på

¹ Podcasten fx tilgås her: <https://www.iheart.com/podcast/1119-the-missionary-61230211/> (Set 20/11-2020)

² Sagen bliver også præsenteret indgående i Levi, Ariel, “A Missionary on Trial” i “The New Yorker” 4. April 2020. <https://www.newyorker.com/magazine/2020/04/13/a-missionary-on-trial> (Set 20/11-2020)

bestemte personer i fortællingen. De enkelte afsnit i podcasten fokuserer på forskellige temaer i sagskomplekset og er bygget op omkring interviews med de involverede parter eller på mere generel research omkring emnet. Det spørgsmål som journalisterne søger svar på er, om Renee Bach reelt var skyldig i, at børn unødvendigt døde, men de erkender i løbet af deres research, at det synes umuligt at finde enkle og klare svar i en sag, der både er kompleks og højdramatisk i en sådan grad, at et mord på en lokal sundhedsmedarbejder i Jinja, af begge parter bliver forbundet med konflikten.

Spoiler alert

Jeg vil i det følgende fremhæve nogle temaer fra podcasten og perspektivere dem ind i en skandinavisk sammenhæng. Har man lyst til selv at lytte til podcastens otte episoder á 45 min. og få det fulde udbytte af spændings- eller underholdningsværdien, så bør man nok ikke læse videre herfra, før man har lyttet til dem.

Parterne

På den ene side af sagen står Renee Bach og de aktører, der støtter hende, og på den anden side står både tidligere medarbejdere hos “Saving his Children” og NGO’en “No White Saviors”. Denne NGO arbejder målrettet med at bekæmpe det, de kalder for “White savior complex” (WSC), som ifølge dem består i, at mennesker med “hvid baggrund” får lov til at dominere og ødelægge de afrikanske samfund under dække af, at de kommer for at hjælpe.³ Organisationen har sponsoreret to familier, som har lagt sag an mod Renee Bach, som anklages for at være ansvarlig for deres børns død.

Fakta

Til de fakta, som podcasten afdækker, hører, at Renee Bach uden en færdiggjort uddannelse og uden nogen sundhedsfaglig uddannelse eller erfaring stifter en klinik i Jinja, som hun driver for midler, hun indsamler i sit kirkelige bagland i USA. Klinikken drives i begyndelsen også uden at have de lokale myndigheders godkendelse. Renee Bach ser sig kaldet af Gud til at bekæmpe fejlnæring i Uganda, hvilket podcasten også konstaterer, er et stort problem i landet. Journalisternes udgangspunkt i deres research er de blogposts, Renee Bach skrev til sit bagland undervejs. De er ganske vist senere blevet slettet, men internettet glemmer som

³“ Organisationens præsenterer sig selv sådan: “In June 2018, the No White Saviors account launched on Instagram, birthed out of a collective frustration at the rampant abuses committed by white missionaries and development workers in Uganda and beyond. Although we felt like we were shouting in the dark, our small group of professionals were tired of being ignored when we repeatedly challenged the violence of the White Savior Complex (WSC) in our spheres of work. To our surprise, we soon found we had blown the lid off a growing discontent among thousands of African practitioners and uneasy Western do-gooders. In a little over a year, our account gained over 200k followers, and the ever-increasing collection of content catalyzed conversations and actions that were long overdue.

Our movement is a rapidly emerging, powerful phenomenon, dedicated to revealing African people as the heroes of our own stories. We’ve gained traction through legal cases holding and through our crucial work to uplift African leaders and practitioners on the ground. In the recent past, it seemed that the WSC was too strong and too widespread to challenge – but now we are creating the new normal in Africa. Join us in our work, or be left behind – because we are just getting started.” <https://nowwhitesaviors.org/who-we-are/story/> (Læst 20/11-2020).

bekendt aldrig. Disse blogposts viser tilsyneladende, at Renee Bach uden uddannelse eller licens faktisk selv forestod medicinsk behandling af børn. Renee hævder dog, at hun i sine blogs valgte at skrive i første person som et litterært virkemiddel, og at det i praksis var lokale sundhedsprofessionelle, som foretog behandlingerne. Dette modsiges dog af nogle af informanterne.

Hovedtemaer

Podcastens episoder følger et forløb, hvor bl.a. følgende temaer berøres: Der tages udgangspunkt i de grundlæggende beskyldninger mod Renee Bach fra fx No White Savors, hvor journalisterne fortæller, at de i begyndelsen mente, at det var her, de ville finde sandheden i den side af sagen.

Dernæst prøver de at finde svar ved at undersøge nogle af de konkrete sager om dødsfald, og opsøger de afdødes forældre eller familier. De dykker ned i emnet “fejlernæring” og undersøger, hvad der er på spil, og hvilken behandling, der kræves. Konklusionen er, at behandling af fejlernæring er kompleks og kræver særlig erfaring for ikke at udsætte børn for fare. Samtidig konkluderes det, at de fattigste i befolkningen ofte ikke har resurserne til at få den nødvendige hjælp i det etablerede sundhedssystem.

Missionærrollen

Podcasten beskæftiger sig også en del med “missionærrollen”, hvor en af journalisterne trækker et eksempel frem fra et møde, han havde haft, med en kvindelig missionær, som havde brugt hele sit liv til at hjælpe nødstedte. Mødet havde gjort et stort indtryk på ham. Podcasten ser også tilbage i historien ud fra nutidens vinkel og på den kritisable sammenhæng mellem mission og kolonialisme. Podcasten forholder sig dermed nuanceret til missionærrollen generelt. Til gengæld forholder den sig kritisk til en side af missionærrollen, som forekommer i en amerikansk kontekst i dag. Gennem ikke mindst sociale medier fremstilles især yngre kvindelige missionærer som heltefigurer. Journalisterne giver eksempler på, at unge kvinder har kunnet opnå stor popularitet, blive et brand så at sige, gennem at “ofre alt” og rejse ud som missionærer for at redde verden. De ser Renee Bach som en person, der gennem sin selvpræsentation på sociale medier, fremstiller sig selv som en “idealkristen” og opnår beundring for det. Der tegnes i forlængelse af det et ret negativt billede af “the missionary community” i Jinja, hvor sladderens går lystigt.⁴

Hvad så med os i Skandinavien?

Jeg synes, at det ville være værdifuldt også at se nærmere på aspektet med missionærrollen i en skandinavisk sammenhæng. Det er ikke nyt, at der er høj status forbundet med at være missionær, og der findes givetvis en del eksempler på problemer, der følger af dette. For ikke

⁴ En af Renee Bach’ kritikere, Jacqueline Kramlich ironiserer over dette fænomen på Instagram-profilen @barbiesavior, hvor hun poster billeder af en barbie dukke, der redder sorte børn fra slummen. <https://www.instagram.com/barbiesavior/?hl=da> (læst 20/11-2020).

at tale om den status missionærer er blevet tillagt eller har tiltaget sig i de kulturer, de er kommet til.

Renee Bachs eksempel viser, at vejen til denne status i dag kan være ganske kort, hvis man har evnen til at udnytte den moderne medieteknologi til at udføre den nødvendige selvpromovering. Godt hjulpet på vej af et "White Savior Complex" hos hende selv og hos hendes kirkelige bagland kørte maskinen som smurt - på amerikansk jord. Resultatet blev naturligvis, at der blev skabt en selvopfattelse, som var helt ude af trit med den komplekse virkelighed, hun arbejdede i, og som nogle mener, gjorde de ugandiske børn og deres familier til brikker i Renee Bachs egen selviscenesættelse.

I de etablerede missionsselskaber i Skandinavien er der over tid opsamlet erfaring, som gør at screeninger, krav om uddannelse og solide partnerskaber danner et helt andet og mere solidt fundament for engagement i global mission. Det er dog ikke al international mission, som sker gennem etablerede missionsselskaber, og det er ikke umuligt at forestille sig, at der kan begås lignende fejl i krydsfeltet mellem en entreprenant personlighed, evner til at udnytte mulighederne på de sociale medier og enkeltstående menigheds eller personers lyst og vilje til "at gøre en forskel".

Her tjener eksemplet Renee Bach og "Serving his Children", til skræk og advarsel. Ikke, at det dermed altid skal være i regi af det etablerede, at der skal brydes ny jord i mission og nødhjælp, men at man skal være særligt opmærksom på faldgruberne.

Jeg vover dog også at vende pilen lidt indad mod os etablerede missionsorganisationer. Er der ikke også hos os nogle gange et dilemma mellem den komplekse virkelighed, vi arbejder i, og så så de høje idealer og de enkle budskaber, som vi kommunikerer og begrundes vores indsats med? Specielt når det kommer til fundraising, er det jo populært at forenkle budskabet meget ved fx at skrive, at betaler du så og så meget, kan du redde så og så mange liv. Det er ikke en bevidst tanke om, at vi er bedre eller mere værd end dem, vi hjælper, men det kan fastholde givne i et unuanceret billede af virkeligheden i missionslandene og dermed skabe en form for "savior complex". Vi må også forholde os til det generelle behov, der findes hos alle mennesker, for at blive set og bekræftet i at være "god". Dette er ofte den vigtigste motivator for at give - ligesom det kan være en drivkraft til at lade sig udsende som fx volontør.

For hvis skyld?

Det leder mig videre til det næste spørgsmål, som historien om Renee Bach har rejst for mig: For hvis skyld gør vi det, vi gør? Til trods for, at startopstillingen i skandinavisk mission og nødhjælp er langt bedre, så skal vi som organisationer også granske vores motiver. Der er andre "behov" i spil end behov for hjælp og støtte på missionsfelterne. "Vores" behov er fx at være tro mod de værdier, vi står for, hvad enten det er et begreb om næstekærlighed eller en tro på, at vi er kaldet til at bringe evangeliet ud til verdens ende. Vi har som missionsorganisation *et behov* for fx at finde en unået folkegruppe, vi kan bringe evangeliet til. Vi kan have et behov

for at udsende missionærer eller volontører - for at retfærdiggøre og synliggøre vores eksistens osv. De elementer har betydning for, at vi som organisation ikke nødvendigvis træffer beslutninger, der alene ser på det aktuelle behov, og hvordan det bedst løses. I tilfældet Renee Bach, så ville de samme midler (mandskab og penge) sandsynligvis være anvendt langt bedre, hvis det var sket i et samarbejde med eksisterende og veletablerede NGO'er og offentlige institutioner. Tør vi stille de samme spørgsmål i vores egne organisationer og baglande?

En forsvarlig "missionærrolle"

Podcasten giver som sagt ikke noget klart svar på skyld og ansvar i hele sagen, men præsenterer de forskellige vinkler sobert, hvilket gør, at den er værd at lytte til og reflektere ud fra. Yderpunkterne på begge sider - at Renee Bach enten var et ondt monster eller en uskyldig engel - bliver skåret væk, men derimellem overlades det til lytteren selv at foretage sin vurdering. Set ud fra en amerikansk kontekst påpeger bloggeren Darren Carlsson, at en af de vigtigste pointer at tage med sig er, at fejlen ikke først og fremmest ligger hos personen, men i den amerikanske individualistiske missionstankegang.⁵ Her i Skandinavien bliver vi heller ikke færdige med at reflektere over udfordrende emner som fx magt, ulighed, selvopfattelse, afhængighed osv. Fra en anden vinkel er udfordringen samtidig at holde fast i den bibelsk begrundede forpligtelse til at dele det, vi har fået givet. Ikke kun fordi nogle har et behov, erkendt eller ej - men fordi, vi ønsker være lydige mod vores kald.

Som Carlsson påpeger, må "missionærrollen" formes af det bibelske forbillede. Ud over, at det er en tjenende rolle, vil jeg særligt pege på, at det modsiger selve grundtanken om efterfølgelse i at tage sit kors op, hvis en missionærtjeneste bliver en genvej til status eller magt. Tværtimod fører sand efterfølgelse ind i at blive stillet til ansigt med sin afhængighed af både Gud og mennesker. Processen med at lære et nyt sprog og en ny kultur at kende (hvilket virker til at være fraværende i Renee Bachs tilfælde) er efter sigende en god skole i dette. Men det må også

have noget at sige i forhold til, hvordan man i praksis lever og arbejder sammen med dem, man er sendt til, så der etableres et grundlæggende ligeværd og en gensidig afhængighed. Endelig må vi i vores organisationer og baglande vedvarende modarbejde en tendens til glorificering, menneskeligt såvel som åndeligt, af det at være engageret i global mission. Æren tilkommer

⁵ "Self-sent and unprepared missionaries are a plague on the global missions world. Their desire is admirable and should be cultivated. But we should send them out in a manner worthy of God (3 John 6), which means connecting the laborers with pastors and mentors to help them move, if needed, from being saviors in their own heart and on social media to *servants*."

Renee Bach's story is our story, the story of American individualistic missions, where we become the heroes. It's not her fault. It's ours. (min fremhævelse). "The White Savior Complex in Missions? - And What It Reveals About Us" på "tgc.org - Ministry" 6/10-2020. <https://www.thegospelcoalition.org/article/white-savior-complex-missions/> (Læst 20/11-2020).

Gud alene, jf. Luk 17,10: *“Når I har gjort alt det, I har fået besked på, skal I sige: Vi er unyttige tjenere, vi har kun gjort, hvad vi skulle gøre”*.

Case closed?

Det lykkedes den ene af journalisterne at få opbygget en kontakt til Renee Bach, som var villig til at indrømme, at hun nok ganske rigtigt var ramt af en naiv tro på, at hun kunne redde verden. Samtidig fastholdt hun, at hun ikke havde været direkte skyld i børns død, og at hun var uretfærdigt anklaget. Et af de store spørgsmål podcasten stiller i den forbindelse er, om Renee Bach kunne undskyldes med, at hun havde de bedste intentioner, og i hvert fald ikke fortjente nogen straf. Det hævder fx hendes forældre⁶. Journalisten er dog ikke overbevist: Siges det ikke, at “vejen til helvede er brolagt med...” Som jeg har påpeget, så fritager gode intentioner ikke for at tage ansvar ved fx at stille selvkritiske spørgsmål til det, vi gør.⁷

Efter podcastens afslutning er der i øvrigt indgået forlig i retssagen mod Renee Bach, hvor hun har betalt erstatning til de efterladte, som havde sagsøgt hende, dog uden at hun har indrømmet at være skyldig.⁸

Debatten vil dog formentlig fortsætte og det er sandsynligt, at vestlig “hvid” mission også fremover vil blive udsat for både rimelig og urimelig kritik, båret frem af det stærke momentum, de identitetspolitiske dagsordener har for tiden. Renee Bach sagen har i hvert fald givet anledning til at være kritisk og mistænksom, og såfremt modtagerlandene i den forbindelse bliver

mere kritiske i forhold til, hvilken form for international hjælp, de ønsker at modtage, kan der komme noget positivt ud af det. Kunsten bliver for etablerede missionsselskaber at være åben for kritik og at tage ved lære af fortidens fejl uden at gå på kompromis med kaldet til at dele af vores overflod med dem, der ikke har (både menneskelig og åndeligt) - for at der med apostlen Paulus’ ord kan “være ligevægt” (2 Kor 8,13). Om ikke andet har sagen om Renee Bach givet os et tydeligt eksempel på, hvordan det *ikke* skal foregå.

⁶ Jf. artiklen i “The New Yorker”

⁷ Selv vakler jeg mellem at bedømme Renee Bach som et meget intelligent og dygtigt menneske med visse uheldige personlighedstræk eller som alene et godhjertet, men ulykkeligt produkt af en forsimplet og forfejlet forståelse af, hvad nødhjælp og mission er. Gode intentioner er i den sammenhæng en svær størrelse - selvom de fleste af os nok synes, at de kan være en undskyldende faktor.

⁸ Se fx <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2020/07/31/897773274/u-s-missionary-with-no-medical-training-settles-suit-over-child-deaths-at-her-ce?t=1605885730858> (Læst 20/11-2020)